

بررسی تأثیر استفاده از فضای مجازی در ایجاد خشونت بین زوجین

دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۸، پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۰۵

عالیه شکرپیگی^۱، جلال فراگوزلو^۲، رقیه بهاری^۳

چکیده

میزان گرایش به فضای مجازی در ایران نیز همچون سایر جوامع رو به افزایش بوده و از طرفی در طول سالیان اخیر آسیب‌های اجتماعی در زوجین، رفتار افراد نیز دچار تغییرات بسیار زیادی گردیده است و دانشجویان متأهل نیز همچون اغلب گروه‌های اجتماعی جامعه از فضای مجازی زیاد استفاده می‌کنند.

این مقاله به منظور «بررسی رابطه استفاده از فضای مجازی و خشونت در زوجین»، صورت گرفته است. جامعه آماری کلیه دانشجویان در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی می‌باشد که ۳۶۵ نفر به عنوان نمونه آماری تعیین شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته و بعد از برآورد اعتبار و پایایی در بین پاسخ‌گویان توزیع گردید. پایایی پرسشنامه توسط آلفای کرونباخ برای تمامی ابعاد پرسشنامه بالاتر از ۰/۷ بدست آمد که قابل قبول می‌باشد. پس از گردآوری داده‌ها، براساس آمارهای استنباطی و با استفاده از نرم افزار SPSS، داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

نتایج بدست آمده، نشان می‌دهد که بین استفاده از فضای مجازی بر خشونت فیزیکی، خشونت جنسی، خشونت روانی، خشونت اقتصادی و خشونت ارتباطی رابطه معناداری وجود دارد و طبق رگرسیون در بیشترین و قوی‌ترین اثرات خشونت زوجین، می‌توان به اثر مستقیم بر متغیرهای خشونت روانی (۰/۴۸۷) خشونت جنسی (۰/۳۸۰)، خشونت ارتباطی (۰/۳۱۸) اشاره نمود. این متغیر اثر غیرمستقیم بر متغیر خشونت جنسی با وزن (۰/۲۱۸) که جمعا وزنی برابر با ۰/۵۵۸ بر متغیر وابسته دارد. کلیدواژگان: فضای مجازی، خشونت جنسی، خشونت روانی، خشونت فیزیکی و خشونت روانی

۱. استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی (نویسنده مسئول)

Email: ashekarbeugister@gmail.com

۲. دانش آموخته‌ی جامعه‌شناسی

۳. دکترای جامعه‌شناسی

Email: r.bahari2010@gmail.com

مقدمه و بیان مساله

همسر را به خطر می‌اندازد و حقوق انسانی آنان را مورد تجاوز قرار می‌دهد (زارع، ۱۳۹۰: ۳۴). در گسترده‌ترین نوع خود در قالب خشونت خانگی یا خانوادگی بروز و ظهور دارد. حداقل یک نفر از هر پنج نفر جمعیت مونث دنیا در طول زندگی‌شان توسط یک یا گروهی از مردان مورد خشونت جسمی یا جنسی قرار می‌گیرند (رفیعی فر، ۱۳۸۰: ۲۹).

یکی از ابزارهایی که امروزه به عنوان بخش مهمی از زندگی و در شکل‌گیری نوع خاصی از سبک زندگی افراد نقش اساسی دارد، اینترنت و فضای مجازی است. «اکنون اینترنت موجب وسعت افق‌های ما می‌شود و فرصت‌های بی‌سابقه‌ای برای برقراری تماس با دیگران در اختیار ما می‌گذارد، اما ضرباهنگ لحام گسیخته‌تر شد و گسترش اینترنت، نشانگر تهدیدها و چالش‌هایی برای شکل‌های سنتی تعامل انسانی نیز هست، نیز موجب وسعت و پرمایگی شبکه‌های اجتماعی مردم می‌شود و اینترنت قلب تپنده انقلاب ارتباطی است» (گیدنز، ۱۳۸۹: ۶۸۹). ما در مقام فرد، کنترلی بر تغییر تکنولوژیک نداریم، و ضرباهنگ تند این تغییر تهدیدی است که شاید زندگی ما را همچون سیل با خود ببرد. تأثیر این فناوری‌های نوین غالباً احساس آشوب و پریشانی به ما می‌دهد. از سویی با توجه به نتایج تحقیقات شاطری (۱۳۹۱)، اکبری تبار (۱۳۹۳) سید کمال‌الدین موسوی و فریده حدادی (۱۳۹۰) و تاجیک (۱۳۹۶) می‌توان گفت که استفاده از فضای مجازی در جامعه ایران روند صعودی با شدت بالایی دارد و میزان و نوع استفاده نیز روز به روز متنوع‌تر می‌شود. خانواده نخستین و پایدارترین نهاد اجتماعی است که هویت انسانی و جامعه‌پذیری فرد در آن شکل می‌گیرد و موجب پذیرش ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و همچنین انتقال الگوهای روابط و تعامل به سایر نهادهای اجتماعی است. بدون شک، هیچ یک از آسیب‌های اجتماعی نیست که فارغ از تأثیر خانواده باشد (ساروخانی، ۱۳۷۹: ۱۲-۱۱). بنابراین، وجود خشونت در الگوی خانوادگی موجب تسری آن به جامعه و تداوم الگوها و رفتارهای خشن در مناسبات اجتماعی است. (Gurung, S.; Acharya, J. 2015).

نوع بسیار مهمی از خشونت، خشونت است که بوسیله همسران و در محیط خانواده رخ می‌دهد. این خشونت که بیشتر با عناوین «خشونت خانگی»، «خشونت خانوادگی»، «همسر آزاری»، «خشونت زناشویی» و «کتک کاری همسر» شناخته شده است به انواع گوناگون فیزیکی، روانی، اقتصادی و جنسی تقسیم بندی شده است. (بخشی، ۱۳۹۳: ۱۱). با توجه

به خشونت به شکل‌های مختلف آن یک معضل اجتماعی رو به رشد است. محققان اعتقاد دارند برخلاف پرخاشگری در جانوران که جنبه غریزی دارد و بیشتر در خدمت بقای نوع است خشونت در انسان مبنای یادگیری دارد و وجود آن را براساس منافعی که برای بقای نوع بشر دارد نمی‌توان توجیه کرد. اکثر افراد رفتار خشونت آمیز را نسبت به اعضای خانواده خود مرتکب می‌شوند. (خبازی، ۱۳۹۱)، تأثیر خشونت در خانواده بر روی اعضاء ضعیف نه فقط باعث محرومیت آنان از حقوق انسانی خود می‌شود، بلکه بر روابط اجتماعی افراد در جامعه تأثیر گذاشته و باعث ظهور رفتارهای اجتماعی نابهنجار در جامعه می‌گردد (اعزاز، ۱۳۸۰؛ ۵۴). خانواده در مفهوم کلی خود پدیده‌ای جهانی است. خانواده در همه جا وجود دارد. چرا که به نیازهایی پاسخ می‌دهد که برای تمامی نوع بشر مشترک است. خانواده دارای کارکردهای متفاوتی است از جمله آن کارکرد عاطفی خانواده است که از نیاز انسان به محبت و وابستگی‌های عاطفی ناشی می‌شود. هر خانواده راباید خشت بنای جامعه و کانون اصلی حفظ سنت و رسوم و شالوده مستحکم مناسبات پایدار اجتماعی و روابط خویشاوندی و کانون صمیمانه‌ترین روابط میان افراد و پرورش فکر و اندیشه و اخلاق و تعالی روح انسانی به حساب آورد (محسنی، ۱۳۸۶: ۳۱۵). امروزه خشونت به شکل جدید آن، یعنی در فضای مجازی بروز پیدا کرده است و به یکی از جدیدترین مباحث در حوزه آسیب‌های اجتماعی خطرناک تبدیل شده است. (آل دوسری^۴، ۲۰۱۶) و ما شاهد گسترش روزافزون خشونت در فضای مجازی در کنار خشونت در زندگی واقعی بویژه برای قشر در معرض خطر و آسیب پذیر هستیم و پیشگیری از خطرات این فضا امری مهم و حیاتی است. فضای مجازی با ویژگی‌هایی همچون: تنوع، جذابیت، پیچیدگی، فردگرایانه، سرگرم کننده، ابراهنجانات، گستردگی و انعطاف پذیری این فضا مورد توجه کاربران قرار گرفته است و تأثیر مستقیمی بر نحوه سبک زندگی و سلامت آنان در همه زمینه دارد (میرزایی، ۱۳۹۶: ۱) امروزه با وجود پیشرفت‌های صنعتی جوامع، رشد تمدن و فرهنگ آن‌ها و توسعه علم و تکنولوژی، هنوز پدیده خشونت خانوادگی یک معضل جهانی به شمار می‌آید. (شکرپیگی و مستمع، ۱۳۹۳: ۱۵۴)

پدیده دردناک خشونت زوجین که در ابعاد گوناگون جسمانی، روانی، جنسی در سراسر جهان سلامت جسم و روان

اقتصادی-اجتماعی است، لذا به نظر می‌رسد که امروزه با تحولات عظیمی که در حوزه ارتباطات اجتماعی به علت وجود و حضور تکنولوژی‌های نوین ارتباطی رخ داده، رفتارهای اجتماعی و همین‌طور نحوه اندیشیدن افراد جامعه تحت تأثیر قرار گرفته است، شناخت‌ها وسعت، و باعث تغییر در شکل ارتباطات و تمام زوایای زندگی انسان‌ها شده است. اکنون دیگر ارتباطات از ارتباط چهره به چهره به ارتباط در دنیای مجازی کشیده شده، به نحوی که ارتباط متقابل با شکلی جدید مطرح می‌شود. از سوی دیگر «کنش متقابل الکترونیکی غالباً آزادی بخش و توان بخش معرفی می‌شود، چون مردم می‌توانند هویت‌های اینترنتی دلخواه خود را برای خویش خلق کنند و آزادانه‌تر از جاهای دیگر سخن بگویند.» (کیدنز، ۱۳۸۹: ۱۴۹). استفاده از اینترنت و فضای مجازی هم متاثر از سرمایه‌های اجتماعی-فرهنگی افراد است. مردم در شبکه‌های اجتماعی به یکدیگر پیوسته و با ویژگی‌های چون گمنامی کاربر، نبود ارتباطات غیر کلامی، جدایی فیزیکی، قابلیت انعطاف جسمانی و نیز با فهم چگونگی ارتباط و استفاده آن برای ایجاد روابط و حفظ و نگهداری آن، تلاش و در نهایت به تشکیل اجتماعات، می‌پردازند. هویت، روابط و اجتماع در روند ارتباطات شکل می‌گیرد که از طریق فرایندهای تعامل اجتماعی صورت می‌پذیرد. (نظریه ارتباط کامپیوتر واسط) «گمنامی به عنوان بخشی از جذابیت سحرآمیز ارتباطات کامپیوتری فرض شده است.» (مزینانی، ۱۳۹۱، به نقل از: پراپ روتیک، ۲۰۰۴) همچنین، ترلو معتقد است که: مطالعات شبکه‌های اجتماعی کامپیوتری نشان داده است که در یک شبکه هر قدر روابط مستحکم‌تر و فعالیت‌ها گوناگون‌تر باشد، بیشتر به یک اجتماع نزدیک است.

این رسانه، رها شدن ارتباطات از محدودیت‌های زمانی - مکانی را میسر ساخته و فضای عمومی را از دست دولتمردان و صاحبان قدرت اقتصادی و... خارج و بین مردم کشیده است. فضای عمومی اکنون به تسخیر رسانه‌ها در آمده است و رسانه‌ها مهم‌ترین نقش را در این فضا بر عهده دارند.

ضمن مطالعه و بررسی نظریات مطرح شده، و سعی در ارائه مجموعه‌ای از نظریات هماهنگ و قابل تحلیل با موضوع مطرحه، چارچوب نظری این تحقیق به شرح ذیل می‌باشد:

بر اساس دیدگاه نظریه یادگیری اجتماعی، افراد در اثر هم‌نشینی با افراد جامعه چگونه رفتار کردن را می‌آموزند. این دیدگاه به نقش خانواده و همسالان در ارتکاب خشونت اشاره دارد. باندورا مدعی است غالب رفتارهای انسان از طریق

به اینکه در موارد خشونت‌های خانگی غالباً زوجین مرتکب خشونت‌های زناشویی می‌شوند، این پژوهش درصدد است رابطه استفاده از فضای مجازی و خشونت زوجین را مورد بررسی قرار دهد. با توجه به این که میزان گرایش به فضای مجازی در ایران نیز همچون سایر جوامع رو به افزایش بوده و از طرفی در طول سالیان اخیر آسیب‌های اجتماعی در زوجین‌ها، رفتار افراد نیز دچار تغییرات بسیار زیادی گردیده است و دانشجویان متأهل نیز همچون اغلب گروه‌های اجتماعی جامعه از فضای مجازی زیاد استفاده می‌کنند. لذا در این تحقیق بر آن هستیم تا به ارائه‌ی توصیفی دقیق از استفاده از فضای مجازی سنجش مولفه‌های آن و تأثیر آن بر خشونت در زوجین را مورد مطالعه قرار دهیم. این پژوهش به دنبال تعیین میزان تأثیر استفاده از فضای مجازی بر خشونت در دانشجویان متأهل بوده و سوال این است که در حال حاضر چه تأثیری استفاده از فضای مجازی بر خشونت در زوجین گذاشته است؟

سئوالات تحقیق

سؤال اصلی

آیا استفاده از فضای مجازی بر خشونت بین زوجین تأثیر دارد؟

سئوالات فرعی تحقیق

۱. آیا استفاده از فضای مجازی بر خشونت روانی بین زوجین تأثیر دارد؟
۲. آیا استفاده از فضای مجازی بر خشونت جنسی بین زوجین تأثیر دارد؟
۳. آیا استفاده از فضای مجازی بر خشونت اقتصادی بین زوجین تأثیر دارد؟
۴. آیا استفاده از فضای مجازی بر خشونت فیزیکی بین زوجین تأثیر دارد؟
۵. آیا استفاده از فضای مجازی بر خشونت ارتباطی بین زوجین تأثیر دارد؟

مبانی و چارچوب نظری

خشونت در زوجین، مفهومی گسترده و با ابعاد وسیع می‌باشد که متضمن انواع فعالیت‌های فردی یا اجتماعی تأثیرگذار بر تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌های دستگاه‌های عمومی از سطح پایین (شهرداری، نظام آموزشی و...) تا سطوح بالاتر (دستگاه‌های عالی قانون‌گذاری اجرایی و قضایی) است. با توجه به اینکه تکنولوژی در جوامع بشری زمینه ساز تحولات

صورت نمی‌گیرد، بلکه بر اساس جنسیت، سن و قدرت اقتصادی است. وجود علایق متفاوت در این گروه ناهمگون، سبب به وجود آمدن تضادهای آشکار یا پنهان می‌شود. این تضادها، ویژگی‌ها و کارکردهای مناسب خانوادگی را از بین می‌برند. از این رو، هر اقدام در راستای رفع تضادهای خانوادگی، اگر چه با استفاده از قدرت و در مواردی، از راه خشونت باشد، موجه و ضروری است (اعزازی، ۱۳۸۰: الف ۶۹). پارسونز، یکی از پایه گذاران این نظریه، بر تفکیک نقش‌های جنسیتی تأکید می‌کند و پدر را رئیس و مادر را مدیر داخلی خانواده می‌داند (اعزازی ب، ۱۳۸۰: ۷۱-۷۰). از این رو، در دیدگاه کارکردی، خشونت برای بقای خانواده کاربرد پیدا می‌کند. از این دیدگاه، افراد در گروه خانواده نقش‌های بارزی دارند. مثلاً شوهر، به عنوان پدر، نان آور خانواده محسوب می‌شود و همسر به عنوان مادر وظیفه‌ی خانه داری را بر عهده دارد. هر یک از افراد گروه‌های خانواده برای ادامه‌ی زندگی، بنا به مقتضیات و انتظارات نهادی - اجتماعی، نقش‌های گوناگون خود را ایفا می‌کنند (سیف، ۱۳۶۸: ۵۶).

شبکه‌های اجتماعی تا حدود زیادی شرایط حوزه عمومی مورد نظر هابرماس دارا هستند، در فضای افقی و تعاملی شبکه‌های اجتماعی بحث شرایط آرمانی سخن مورد نظر هابرماس تحقق می‌یابد و می‌توان آن را بدین گونه مطرح کرد: هابرماس معتقد است که نیازهای اساسی یا اصیل معینی وجود دارد که تمامی افراد کاملاً آزاد آنها را دارند و این نیازها توسط هرکس که صمیمانه وارد یک گفت و گوی عملی شود ضرورتاً کشف خواهد شد. (بنگرید به: استیون، ۱۳۸۰: ۷ به نقل از کفاشی، ۱۳۸۸: ۵۹) در این فضا مردم می‌توانند به بهترین شکل در تمامی زمینه‌ها با یکدیگر به تبادل اطلاعات بپردازند و این مصداق کامل نظریه کنش ارتباطی وی است. (ساروخانی، ۱۳۸۵: ۳۵-۳۳). افراد با توجه به ویژگی‌های مختلف و زمینه‌های زیستی خود استفاده‌های متفاوتی از فضای مجازی دارند. به طوری که طول زمان استفاده، میزان استفاده و دامنه استفاده برای کاربران متفاوت است بنابراین رابطه استفاده از فضای مجازی به عنوان یکی از سرگرمی‌ها و همچنین ابزاری که افراد ساعت‌ها وقت خود را در این فضا می‌گذرانند بر خشونت در زوجین قابل بررسی است.

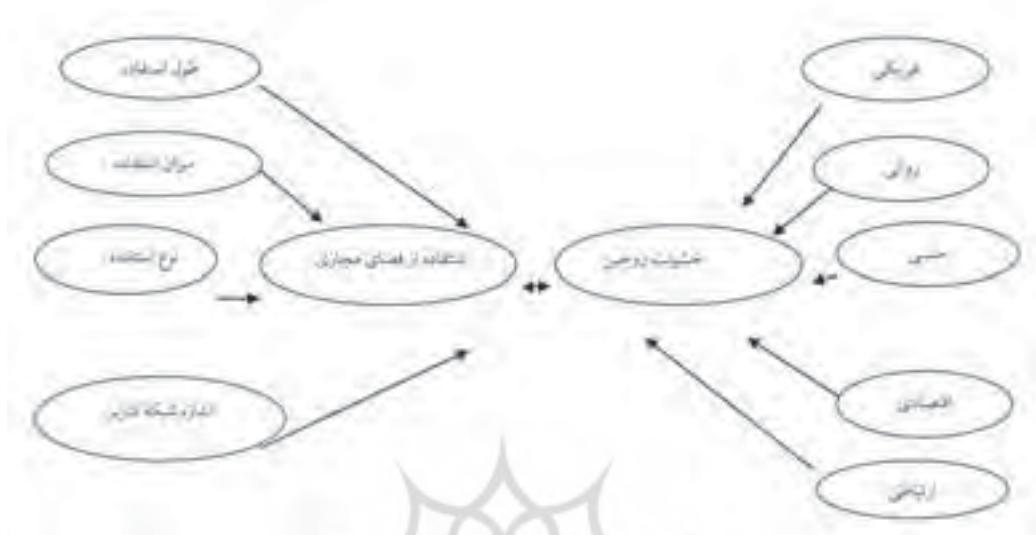
مشاهده و در خلال فرایند الگو سازی فرا گرفته می‌شود. برگس و اکرس نیز یادگیری رفتار کجروانه را عمدتاً از طریق فرایندهای تقویت و سازو کارهای اساسی آن، یعنی تشویق و تنبیه، مورد توجه قرار می‌دهند و معتقدند ادامه یا توقف هر نوع رفتاری بستگی به تشویق یا مجازات دارد، یعنی تشویق موجب ادامه‌ی رفتارهای انحرافی می‌شود و همچون سایر رفتارهای اجتماعی در اثر آمیزش بادیگران آموخته می‌شود و تداوم می‌یابد (رئیس، ۱۳۸۲: ۱۴۰). رد نیز معتقد است همه‌ی رفتارها و اعمال افراد در زندگی تحت تأثیر الگوها و نمونه‌ها هستند. او می‌گوید تقلید امری اجتماعی بنیادی است و بر روابط بین افراد حاکم است (رد، ۲۰۰۰).

نظریه منابع بر این امر تأکید می‌کند که غالباً مردان منابع اقتصادی را در دست دارند و همین امر موجب برتری آن‌ها در روابط خانوادگی می‌شود. حال آنکه زنان به لحاظ منابع اقتصادی عمدتاً به همسران خود وابسته‌اند و از طرفی چون مراقبت از فرزندان را بر عهده دارند، اگر مردان را ترک کنند، با مشکلات اقتصادی روبرو خواهند شد، از این رو در روابط خشن باقی می‌مانند وابستگی زنان به این معناست که آن‌ها راه‌های محدودی را در دسترس دارند و لذا کمتر می‌توانند بر مردان قدرت و نفوذ داشته باشند. اگر یکی از زوجین به دنبال کنترل قدرت باشند معمولاً آزار را انتخاب می‌کند و آزار انواع مختلفی دارد، مانند تهدید، ترس، منزوی ساختن، آزار بچه‌ها، محدودیت‌های مالی و... حال آنکه زوجهایی که به لحاظ قدرت و منابع مساوی هستند کمتر تضاد را تجربه می‌کنند و وقتی هم تضاد پیش می‌آید با راه‌های غیر خشن آن را خنثی می‌کنند.

در این پژوهش نظریه شبکه بر روابط زوجین و شبکه خویشاوندی تأکید دارد و بیان می‌کند که هر چه روابط بین شبکه کمتر و سست‌تر باشد، زوجین وظایف خود را بهتر انجام می‌دهند. پس اگر شبکه قوی باشد، زوجین خود نمی‌توانند تصمیمات لازم را اتخاذ نمایند؛ چرا که باید بر اساس شرایط و روابط شبکه عمل کنند و دخالت دیگران را در زندگی خود قبول کنند. الزابت بات این مساله را زمینه بروز اختلافات و همسر آزاری در خانواده می‌داند و معتقد است در نتیجه دخالت دیگران، خانواده دچار انحلال می‌شود (ریاحی، ۱۳۸۶: ۱۲۰).

کارکردگرایان خانواده را گروهی در نظر می‌گیرند که در آن افرادی با جنسیت‌ها و گروه‌های سنی متفاوت مدتی طولانی در ارتباط نزدیک با یکدیگر قرار دارند. بر خلاف سایر گروه‌ها، در این گروه سلسله مراتب بر اساس تخصص یا صلاحیت و لیاقت

الگوی نظری تحقیق

روش تحقیق

روش مورد استفاده در این پژوهش، روش‌های پیمایشی و اسنادی بوده و از تکنیک‌های پرسشنامه و فیش‌برداری استفاده می‌شود. در مطالعه اسنادی هم مطالعات اکتشافی را کامل می‌کنیم و هم به دنبال این هستیم که «کیفیت پرسشهایمان را بالا ببریم.» (کیوی، کامپنهود، ۱۳۸۵: ۳۷). در پیمایش نیز با استفاده از پرسشنامه به تجربیات مورد نیاز تعداد زیادی از پاسخگویان در تحقیق، در مدت زمان کوتاهی دسترسی پیدا می‌کنیم.

سؤالات پرسشنامه در دو بخش تدوین گردید. این دو بخش شامل سؤالات باز و بسته در خصوص موضوع تحقیق است. پرسشنامه با سؤالاتی در خصوص اطلاعات فردی و زمینه‌ای فرد شروع شد. سپس با توجه به، فرضیه‌ها و متغیرهای تحقیق و تبدیل آنها به شاخص‌ها و معرف‌ها، سؤالاتی متناسب با آنها طراحی گردید. به عبارتی، سؤالات بر اساس اهداف، فرضیه‌ها، متغیرها، شاخص‌ها و معرف‌های تحقیق تنظیم گردیده‌اند. برای سنجش سؤالات پرسشنامه، از مقیاس لیکرت که یکی از پر کاربردترین مقیاس‌ها در تحقیقات، به خصوص در تحقیقات علوم رفتاری می‌باشد، استفاده شده است. طیف بکار برده شده طیف ۵ تایی است که در آن، عدد ۴ بیانگر موافقم و عدد ۵ بیانگر کاملاً موافقم می‌باشد عدد ۱ بیانگر کاملاً مخالفم، عدد ۲

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی تحقیق

به نظر می‌رسد استفاده از فضای مجازی بر خشونت بر زوجین تأثیرگذار است.

فرضیه‌های فرعی تحقیق

۱. به نظر می‌رسد استفاده از فضای مجازی بر خشونت فیزیکی بین زوجین تأثیرگذار است.
۲. به نظر می‌رسد استفاده از فضای مجازی بر خشونت جنسی بین زوجین تأثیرگذار است.
۳. به نظر می‌رسد استفاده از فضای مجازی بر خشونت روانی بین زوجین تأثیرگذار است.
۴. به نظر می‌رسد استفاده از فضای مجازی بر خشونت ارتباطی بین زوجین تأثیرگذار است.
۵. به نظر می‌رسد استفاده از فضای مجازی بر خشونت اقتصادی بین زوجین تأثیرگذار است.

مخالقم، عدد ۳ نظری ندارم می‌باشد.

داده‌ها در این پژوهش از نرم‌افزار علوم اجتماعی SPSS استفاده خواهد شد و تحلیل‌ها نیز در دو سطح توصیفی و استنباطی ارائه می‌گردند که در سطح توصیفی از جداول فراوانی، و نمودارهای دایره‌ای و ستونی استفاده خواهیم کرد.

یافته‌ها و نتیجه

جهت تبیین متغیر وابسته پژوهش یعنی استفاده از فضای مجازی و خشونت زوجین (خشونت اقتصادی، خشونت جنسی، خشونت فیزیکی و خشونت روانی) انتخاب گردید. در بخش آمار توصیفی به بیان فراوانی و درصد افراد پاسخگو در متغیرهای مستقل و متغیرهای وابسته پرداخته شد و در بخش آمار استنباطی، رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته مورد آزمون قرار گرفت.

یافته‌های توصیفی

پرسشنامه در میان ۳۶۵ نفر از دانشجویان متاهل، توزیع شد. که بیشتر پاسخگویان سن خود را ذکر کردند، و تنها ۶ نفر به این سوال پاسخ ندادند. میانگین سنی پاسخگویان ۲۸ سال است. کم سن‌ترین ۱۸ و مسن‌ترین ۵۱ سال است. بیشتر پاسخگویان مرد هستند که ۵۲/۹ درصد از پاسخگویان را تشکیل می‌دهند. ۴۷/۱ درصد هم زن هستند. از نظر مقطع تحصیلی ۴۰ درصد از پاسخگویان دانشجوی لیسانس هستند، ۳۷/۳ دانشجوی فوق لیسانس و ۲۲/۷ دانشجوی دکترا هستند. بنابراین نشان می‌دهد درصد بیشتری از پاسخ‌گویان از لحاظ مقطع تحصیلی دانشجوی لیسانس قرار می‌گیرند. ۳۰/۴ درصد از پاسخگویان درآمد زیر یک میلیون دارند، ۳۶ درصد یک تا یک و نیم میلیون، و ۲۵/۷ درصد یک و نیم تا دو میلیون و ۷/۹ درصد هم بیش از دو میلیون درآمد دارند.

از نظر پایگاه اقتصادی - اجتماعی، ۱۲ نفر معادل ۳/۵ درصد از پاسخگویان پایگاه اقتصادی - اجتماعی، در حد خیلی کم، ۵۶ نفر معادل ۱۶/۳ درصد از پاسخگویان در حد کم، ۱۳۳ نفر معادل ۳۸/۷ درصد از پاسخگویان در حد متوسط، ۱۲۲ نفر معادل ۳۵/۵ درصد در حد زیاد و ۲۱ نفر معادل ۶/۱ درصد در حد خیلی زیاد می‌دانند، بنابراین اکثریت پاسخگویان، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، در حد کم می‌دانند.

خلاصه آزمون فرضیه‌ها

نتایج فرضیات: جدول زیر نشان دهنده رابطه بین متغیر مستقل

جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق، دانشجویان دانشگاه علوم اجتماعی تهران مرکز هستند. به منظور برآورد حجم نمونه از روش کوکران استفاده شد. با توجه به اینکه حجم جامعه ۱۵۰۰ دانشجویان دانشکده می‌باشد بنابراین از فرمول زیر برای برآورد حجم نمونه استفاده شد. در این حالت میزان خطا یا همان d برابر با ۰/۰۵ در نظر گرفته شد. همانطور که ملاحظه می‌گردد حجم نمونه ۳۶۰ نفر می‌باشد. البته لازم به ذکر است که در این تحقیق حجم نمونه‌ی ما بالاتر از مقدار تعیین شده‌ی کوکران می‌باشد یعنی در این مطالعه n برابر است با ۳۶۵ نفر.

$$\frac{0.05^2 \cdot 1500}{1 + \frac{1}{n} \left(\frac{0.05^2}{0.01} - 1 \right)} = 360$$

در این پژوهش روش نمونه‌گیری طبقه بندی و تصادفی ساده می‌باشد به این صورت که از میان گروه آموزشی دانشکده علوم اجتماعی، سه گروه آموزشی شامل: مردم‌شناسی، پژوهشگری و جامعه‌شناسی تعیین گردیده و بر اساس نمونه‌گیری تصادفی از میان گروه‌های آموزشی نمونه‌گیری تصادفی انتخاب و سپس در میان دانشجویان پرسشنامه توزیع گردید. مقدار ضریب آلفا برای ابزار سنجش شاخص‌های مربوطه به نشان از پایایی ابزار اندازه‌گیری تحقیق است.

□ جدول: ضریب آلفای کرونباخ مؤلفه‌های پژوهش

مؤلفه‌ها	تعداد سوالات	ضریب آلفای کرونباخ
خشونت ارتباطی	۵	۰/۷۹
خشونت جنسی	۷	۰/۹۰
خشونت روانی	۹	۰/۷۰
خشونت فیزیکی	۶	۰/۸۲
خشونت اقتصادی	۶	۰/۷۳
استفاده از فضای مجازی	۱۴	۰/۷۳

ابزار و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق داده بدست آمده در بخش مطالعات پیمایشی به روش توصیفی و استنباطی ارائه شده است، که با در نظر گرفتن فرضیه‌های تحقیق از آزمون متناسب با آنها استفاده می‌شود. برای تجزیه و تحلیل

نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیقات پلاتو (۲۰۱۱)، تاملین پیتز (۲۰۱۰)، امانی سند یانی (۱۳۸۷)، همسو است.

۲. درباره رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی و متغیر خشونت زوجین طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون (۲) مشاهده گردید که بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و متغیر خشونت زوجین رابطه معناداری وجود دارد. این آزمون برابر با $(r=1/66)$ و سطح معناداری $(0/002)$ است که نشان دهنده رابطه در جهت مثبت است. به این معنا که پایگاه اقتصادی-اجتماعی و خشونت زوجین رابطه داشته است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیقات امانی سند یانی (۱۳۸۷)، همسو است. و با نتیجه تحقیق بخشی خواه چوبری (۱۳۹۴)، همراستا نیست. نظریه ستمگری جنسی (پدر سالاری) موقعیت زنان را پیامد رابطه ناعادلانه قدرت میان زن و مرد می‌داند. رابطه‌ای که طی آن مردان که منافعی عینی و بنیادی در نظارت، سوء استفاده، انقیاد و سرکوبی زنان دارند و از طریق اعمال ستم جنسی بر زنان این منافع را بر آورده می‌سازند. الگوی ستمگری با عمیق‌ترین و فراگیرترین اشکال در سازمان جامعه عجین می‌شود و ساختار تسلط بنیادی را تشکیل می‌دهد که عموماً پدر سالاری خوانده می‌شود. در جوامع پدر سالار استفاده از قدرت برای ثبات و برقراری امتیازات مردان دارای مشروعیت است. دلیل اصلی خشونت وجود ساختارهای اقتداری پدر سالارانه در جامعه است. این ساختار اقتداری در سلسله مراتب سازمانی نهادهای اجتماعی و روابط اجتماعی نیز قابل مشاهده است.

از موارد عینی نظریه ستمگری جنسی در این پژوهش این است که بانوان کارمند منطقه با توجه به پایگاه اجتماعی و اقتصادی بالاتر نسبت به کارمندان مرد اداره که با شرایط مشابه و حتی پایین‌تر بیشترین رده‌های مدیریتی (رئیس، معاون، مدیر و...) را با توجه به نظام جاری و حاکم در شهرداری به خود اختصاص داده‌اند در جایگاه پایین تری قرار دارند و در نتیجه این شرایط پایگاه اجتماعی و اقتصادی بانوان حداقل در جامعه آماری مورد نظر تحقیق در اعمال خشونت علیه مردان تأثیر ندارد.

۳. طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه متغیر استفاده از فضای مجازی و خشونت جنسی طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون (۲) مشاهده گردید که: بین استفاده از فضای مجازی و خشونت جنسی رابطه معناداری وجود دارد. این آزمون برابر با $(r=1/06)$ و سطح معناداری $(0/000)$ است که نشان دهنده رابطه در جهت مثبت است. به این معنا که استفاده

(سن، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، خشونت اقتصادی، خشونت جنسی، خشونت فیزیکی، خشونت ارتباطی، خشونت روانی) با «ابعاد خشونت زوجین»، به عنوان متغیر وابسته است که از آزمون‌های مرتبط استفاده شده است، نتیجه آزمون‌ها به طور خلاصه در جدول زیر آمده است:

ردیف	فرضیه	نوع آزمون	سطح معناداری	ضریب	قبولی یا ردی
۱	استفاده از فضای مجازی و خشونت ارتباطی	پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۳۳۴	تأیید
۲	استفاده از فضای مجازی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی	پیرسون	۰/۰۰۲	۰/۱۶۶	تأیید
۳	استفاده از فضای مجازی و خشونت جنسی	پیرسون	۰/۰۴۳	۰/۱۰۶	تأیید
۴	استفاده از فضای مجازی و خشونت فیزیکی	پیرسون	۰/۰۶۳	۰/۱۱۹	رد
۵	استفاده از فضای مجازی و خشونت اقتصادی	پیرسون	۰/۰۷۵	-۰/۰۹۵	رد
۶	استفاده از فضای مجازی و خشونت روانی	پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۲۶۹	تأیید
۷	جنس و خشونت زوجین	تی تست	۰/۰۰۹	۶/۷۷۷	تأیید
۸	مقطع تحصیلی و خشونت زوجین	اسپیرمن	۰/۰۰۱	۰/۱۸۱	تأیید
۹	سن و خشونت زوجین	پیرسون	۰/۰۰۱	۰/۱۹۹	تأیید

۱. طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه متغیر خشونت زوجین و خشونت ارتباطی طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون (۲) مشاهده گردید که بین خشونت زوجین و خشونت ارتباطی رابطه معناداری وجود دارد. این آزمون برابر با $(r=3/334)$ و سطح معناداری $(0/000)$ ، است که نشان دهنده شدت رابطه در جهت مثبت است. به این معنا که خشونت زوجین و سطح خشونت ارتباطی افراد رابطه داشته است.

تحصیلی بالاتر رود، خشونت زوجین بیشتر است.

۹. بررسی رابطه متغیر زمینه‌ای مستقل سن و خشونت زوجین: با توجه به سطح شبه فاصله‌ای متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. سطح معنی‌داری برابر $\text{Sig} = ۰/۰۰۱$ است که نشان از معنی‌داری رابطه سن و خشونت زوجین می‌باشد. همچنین میزان همبستگی پیرسون $۰/۱۹۹$ - است که نشان دهنده رابطه معکوس بین متغیرهاست. بنابراین هرچه سن بالاتر رود خشونت زوجین کمتر است.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت رابطه زوجین؛ این مقاله به رابطه بین استفاده از فضای مجازی و خشونت زوجین، پرداخته است. خشونت خانگی شایعترین شکل خشونت، همراه با بیشترین احتمال تکرار، کمترین گزارش به پلیس و بیشترین عوارض اجتماعی، روانی و اقتصادی می‌باشد. شیوع آن در نقاط مختلف دنیا متفاوت است. تخمین زده می‌شود که خشونت در بیش از نیمی از خانواده‌ها وجود دارد. خشونت خانوادگی باعث مشکلات بسیاری برای خانواده و افراد آن خصوصاً کودکان می‌گردد.

در این تحقیق و همانطور که در بخش آماری نیز نتایج نشان می‌دهد: از طریق تحلیل مسیر به روش جبری در رگرسیون چندگانه مطرح می‌گردد.

برای تبیین سهم استفاده از فضای مجازی و خشونت زوجین، متغیرهای رابطه گذار وارد آزمون رگرسیون شده‌اند. متغیرهای خشونت اقتصادی و خشونت فیزیکی بعنوان متغیرهایی بودند که به دلیل عدم معناداری بر متغیر وابسته رابطه گذار نبودند. و لذا از مدل حذف شدند.

□ جدول شماره (۴): خروجی رگرسیون چند متغیره به روش جبری - استفاده از فضای مجازی بر خشونت زوجین

مدل	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(عدد ثابت)	۱۰/۴۷۳	۱۰/۳۶۴	-	۱/۰۰۱	۰/۰۰۰
خشونت ارتباطی	۰/۰۰۶	۰/۱۶۸	۰/۳۱۸	۲۲۱۵۵۴۴۵۵۶	۰/۰۰۱
خشونت روانی	۰/۴۲۱	۰/۲۵۳	۰/۴۸۷	۱۶۷۷۸۶۲۳۴/۳۰۰	۰/۰۳۱
خشونت جنسی	۰/۱۱۸	۰/۱۶۵	۰/۳۸۰	۱۲۳۶۵۴۳۲۱/۸۷۶	۰/۰۱۲
خشونت اقتصادی	۰/۳۷۳	۰/۰۹۲	۰/۴۳۹	۷۶۵۳۹۸۱۹۷/۴۷۲	۰/۰۶۵
خشونت فیزیکی	۰/۲۹۰	۰/۰۳۴	۰/۶۵۴	۳۲۴۵۴۷۸۹۳/۲۰۰	۰/۱۰۰

از فضای مجازی و خشونت جنسی رابطه داشته است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیقات امانی سند یانی (۱۳۸۷)، همسو است. ۴. طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه متغیر استفاده از فضای مجازی و خشونت فیزیکی طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون (۲) مشاهده گردید که: بین استفاده از فضای مجازی و خشونت فیزیکی رابطه معناداری وجود ندارد. این آزمون برابر با $(f=۱/۱۹)$ و سطح معناداری $(۰/۰۶۳)$ است که نشان دهنده عدم رابطه است. به این معنا که استفاده از فضای مجازی و خشونت فیزیکی رابطه داشته است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیقات امانی سند یانی (۱۳۸۷)، همسو است.

۵. طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه متغیر استفاده از فضای مجازی و خشونت روانی (۲) مشاهده گردید که: بین خشونت زوجین و خشونت روانی رابطه معناداری وجود دارد. این آزمون برابر با $(f=۱/۲۹)$ و سطح معناداری $(۰/۰۱۳)$ است که نشان دهنده رابطه در جهت مثبت است. به این معنا که استفاده از فضای مجازی و خشونت روانی رابطه داشته است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیقات ریچاردز (۲۰۱۰)، رابرتسون (۲۰۰۹)، امانی سند یانی (۱۳۸۷)، همسو است.

۶. طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه متغیر خشونت زوجین و خشونت اقتصادی طبق آزمون ضریب همبستگی پیرسون (۲) مشاهده گردید که: بین استفاده از فضای مجازی و خشونت اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد. این آزمون برابر با $(f=-۰/۰۹۵)$ و سطح معناداری $(۰/۰۷۵)$ است که نشان دهنده عدم معناداری رابطه است. به این معنا که استفاده از فضای مجازی و خشونت اقتصادی رابطه ندارد. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیقات امانی سند یانی (۱۳۸۷)، همسو است.

۷. نتیجه آماری متغیرهای زمینه‌ای بر متغیر خشونت زوجین: متغیر «جنس» متشکل از دو مقوله زن و مرد است که در قالب مقیاس اسمی ساخته شده است. بنابراین، برای بررسی رابطه میان این متغیر و متغیر «خشونت زوجین» از آزمون T تست مستقل استفاده شد. تفاوت خشونت زوجین در دو گروه زنان و مردان تأیید می‌شود. با توجه به میانگین رتبه‌ها، خشونت زوجین در میان زنان بیشتر می‌باشد.

۸. بررسی رابطه متغیر زمینه‌ای مستقل مقطع تحصیلی و خشونت زوجین: با توجه به سطح متغیرها از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. سطح معنی‌داری برابر $\text{Sig} = ۰/۱۸۱$ است. نشان از معنی‌داری رابطه مقطع تحصیلی و خشونت زوجین می‌باشد. میزان اسپیرمن $۰/۰۰۱$ است. به این معنا که هرچه مقطع

فضای مجازی و خشونت زوجین (متغیر وابسته نهایی) را تبیین نموده (۵۲۱/۰ = مقدار واریانس تبیین شده) و ۴۷/۹ درصد واریانس میزان گرایش اثرات خشونت زوجین (متغیر وابسته نهایی) مربوط به متغیرهایی است که در تحقیق پیش بینی نشده‌اند. در نهایت با توجه به نتیجه کلی تحقیق که نشان داد. استفاده از فضای مجازی بر خشونت ارتباطی، خشونت روانی، خشونت جنسی تأثیرگذار است. بنابراین پیشنهادها کاربردی اینگونه مطرح می‌شود:

- برگزاری کارگاه‌های آموزشی می‌تواند با تربیت مربی و ارائه آموزش‌های تخصصی به کاهش بحران‌های خانوادگی و اختلاف زوجین کمک کند.

- وقتی زن و مرد در راستای آموزش مهارت‌های زندگی قرار می‌گیرند با مهارت‌های درست و حقوق قانونی و عاطفی همدیگر بیشتر آشنا می‌شوند که این امر موجب کاهش تنفر زوجین از همدیگر در سایه خشونت‌های جسمی و روانی می‌شود و افراد مهارت صحبت قاطعانه بجای خشونت فیزیکی را می‌آموزند. افراد با آموختن مهارت‌های زندگی به فنون خوب صحبت کردن، ابراز احساسات کارآمد و کاهش تعارضات متقابل مجهز می‌شوند و می‌توانند در صلح و آرامش زمینه رسیدن به تعالی و کمال را برای یکدیگر فراهم کنند.

- بالا بردن آگاهی جامعه در مورد وقایع جامعه و خشونت؛
- آموزش زنان و مردان اعم از مجرد و متأهل در خصوص آموزش مهارت‌های ارتباطی، مهارت حل اختلاف، حل مسئله و مدیریت خشم.

مدل تحلیل مسیر پیامدهای اثرات استفاده از فضای مجازی و خشونت زوجین

تفسیر: بر مبنای مدل تحلیل مسیر خشونت زوجین

می‌توان گفت:

۱. بر مبنای مدل تحلیل مسیر رابطه استفاده از فضای مجازی و خشونت زوجین، در بیشترین و قوی‌ترین اثرات خشونت زوجین، می‌توان به اثر مستقیم بر متغیرهای خشونت روانی (۰/۴۸۷) خشونت جنسی (۰/۳۸۰)، خشونت ارتباطی (۰/۳۱۸) اشاره نمود. این متغیر اثر غیرمستقیم بر متغیر خشونت جنسی با وزن (۰/۲۱۸) که جمعا وزنی برابر با ۰/۵۵۸ بر متغیر وابسته دارد. در کل ضریب تعیین تحلیل مسیر ($R^2 = 1 - e^{-\beta^2}$) عدد ۵۲۱/۰ را نشان می‌دهد. این بدان معناست که متغیرهای مورد بررسی ۵۲۱/۰ درصد از واریانس میزان رابطه استفاده از

منابع

- آرامون، گیلدا (۱۳۹۱)، ارتباطات و جامعه اطلاعاتی. شنبه نهم اردیبهشت ۱۳۹۱.
- اسفندآباد، حسن، صدرالسادات. سیدجلال و امامی پور؛ سوزان (۱۳۸۵)، «همسرآزاری و عوامل موثر بر آن در زنان متأهل شهر تهران»، فصلنامه علمی- پژوهشی روان شناختی دانشگاه تبریز، سال اول، شماره ۱، ص ۹۹-۱۲۲.
- اعزازي، شهلا (۱۳۸۰) الف. خشونت خانگی یا زنان کتک خورده، تهران: انتشارات ملی.
- اعزازي، شهلا، (۱۳۸۵)، جامعه‌شناسی خانواده. با تأکید بر نقش، ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر، انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.
- اکبری تبار (۱۳۹۳)، مطالعه شبکه‌های اجتماعی مجازی، مطالعه موردی شبکه‌های دوره و یو ۲۴، چکیده پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- امانی سنديانی، فاطمه؛ (۱۳۷۸)، بررسی جامعه شناختی نابرابری جنسیتی زن و مرد و نقش آن در بروز خشونت خانوادگی (مطالعه موردی شهر تهران، سال ۱۳۷۸)، دانشگاه علوم و تحقیقات تهران.
- باندورا، آلبرت (۱۳۷۳) نظریه یادگیری اجتماعی، ترجمه فرهاد ماهر، شیراز، انتشارات راهگشا.
- ترلو، کریسپین، تومیک، آلیس، لنگل، لورد (۱۳۹۰)، ارتباطات کامپیوتر- واسط، ترجمه سروناز تربتی، تهران:

جامعه‌شناسان.

- ۱۷۷-۱۵۳.
۱۷. عاملی، سعیدرضا (۱۳۸۸)، شبکه‌های علمی مجازی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۱۸. کرایب، یان (۱۳۷۸)، نظریه‌ی اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس، ترجمه: عباس مخبر، تهران: آگه.
۱۹. گیدنز، آنتونی (۱۲۸۶)، جامعه‌شناسی. ترجمه حسین چاوشیان، تهران: نشر نی.
۲۰. محسنی، منوچهر (۱۳۷۵)، «شبکه اطلاعاتی اینترنت، ویژگی‌ها و تأثیرات اجتماعی فرهنگی». نشریه اطلاع‌رسانی و کتابداری رسانه، شماره ۲۵، صص: ۳۷-۲۲.
۲۱. مزینانی، کاظم (۱۳۹۱)، بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی و هویت دینی کاربران، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، استاد راهنما: امیدعلی مسعودی، استادمشاور: حمید ضیایی‌پرور، دانشگاه سوره تهران، دانشکده ارتباطات.
۲۲. مک‌کوایل، دنیس (۱۳۸۵). نظریه ارتباطات جمعی. ترجمه پرویز اجالالی. تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه، چاپ دوم.
۲۳. مهدی‌زاده، سیدمحمد (۱۳۸۹)، نظریه‌های رسانه. تهران: همشهری.
۲۴. مهدی‌زاده، شراره، عنبرین، زینب (۱۳۸۸)، «بررسی رابطه میزان و نحوه استفاده از اینترنت و هویت فرهنگی جوانان»، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال پنجم، ش ۱۷، زمستان ۱۳۸۸.
۲۵. میرزایی مهدی و شهناز میرزایی (۱۳۹۶)، سبک زندگی، تکنولوژی و خشونت در فضای مجازی، منتشر شده در نخستین همایش ملی سبک زندگی و سلامت در سال ۱۳۹۶.

۹. خبازی، پریسا (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر مناسبات اجتماعی، مطالعه موردی: کاربران شبکه اجتماعی فیس‌بوک در میان دانشجویان کارشناسی ارشد رشته پژوهش علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: باقر ساروخانی، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
۱۰. رفیعی‌فر، شهرام و پارس‌نیا، سعید (۱۳۸۰)، کتاب خشونت علیه زنان، تألیف سازمان جهانی بهداشت
۱۱. ریتزر، جرج (۱۳۸۸)، نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، انتشارات علمی، تهران،
۱۲. رئیسی، جمال (۱۳۸۲)، جوانان و ناهنجاری‌های رفتاری، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی، شماره ۲۱: ۱۳۸-۱۵۸
۱۳. زارع، زهرا (۱۳۹۰)، نمایش زنانگی و مردانگی در دنیای مجازی، استاد راهنما محمد صادق مهدوی، استاد مشاور: مهرداد نوابخش، غلامعباس توسلی، رساله‌ی دکتری جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
۱۴. ساروخانی، باقر (۱۳۸۵)، «اینترنت و خانواده در ایران معاصر»، مجموعه مقالات همایش زنان و اینترنت در هزاره سوم، تهران: دفتر امور زنان سپاه.
۱۵. ساروخانی، باقر (۱۳۹۱)، جامعه‌شناسی نوین ارتباطات. تهران: اطلاعات.
۱۶. شکرپیگی‌عالیه و رضا مستمع (۱۳۹۳)، فراتحلیل مطالعات انجام شده پیرامون خشونت علیه زنان، مجله جامعه‌شناسی ایران، مقاله ۶، دوره ۱۵، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۳، صفحه

منابع لاتین

26. Al Dosary, A. H. (2016). "Health impact of Domestic Violence against Saudi women; Cross sectional study", International journal of Health Sciences, Qassim university, Vol. 10, No 2: 112-131.
27. Gurung, S.; Acharya, J. (2015). Gender-based Violence Among Pregnant women of Syangja

- District, Nepal, La Grandee international college, Pokhara university, Pokhara, Nepal.
28. Oinonen, Eriikka (2008). Families in converging Europe: A comparison of forms, structures and ideals. New York, Palgrave Macmillan.